

FINANSINĖ VERSLO SKATINIMO SISTEMA LIETUVOJE

Ligita Smagurauskienė

Geologijos ir geografijos institutas, T. Ševčenkos g. 13, LT-03223, Vilnius

El. paštas: ligita@ignalina.lt

Smagurauskienė L. FINANCIAL SYSTEM OF BUSINESS PROMOTION IN LITHUANIA. *Annales Geographicae* 42(1-2), 2009.

Abstract. The article deals with the financial system of business promotion in Lithuania. The role and strategy of the state in this aspect is surveyed. The main sources of small and medium business promotion available to Lithuanian small and medium business enterprises are systematized and graphically depicted. The territorial differences of utilization of EU structural funds and their main causes are analysed in greater detail. It is stated that enterprises in Lithuania have a fairly good vista for implementation of state and business organizations' financial assistance for economic growth. The uneven utilization of financial business promotion sources is predetermined by a complex of formal and informal factors.

References 24. Figs 4. In Lithuanian, summary in English.

Keywords: Small and medium business, SME, support to business, public services to business, business promotion system, entrepreneurship

Received: 8 Juny 2009; accepted: 15 October 2009.

Ivadas

Visos Europos Sąjungos (toliau - ES) ir daugelis pasaulio valstybių vienokia ar kita forma remia verslo vystymąsi ypatingą dėmesį skirdamos smulkiam ir vidutiniam verslui (toliau – SVV), kuris sudaro ekonomikos pagrindą ir užtikrina jos stabilumą. Parama tam tikro dydžio įmonėms – pagrindinis SVV politikos instrumentas.

Šis straipsnis – antrasis, kuriame nagrinėjama nacionalinė verslo sistema. Pirmajame buvo apžvelgta teritorinė institucinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje. Šio straipsnio tikslas – apžvelgti finansinę verslo skatinimo sistemą ir jos veikėjus. Nuolatinius nacionalinės verslo sistemos pokyčius įtakoja politiniai sprendimai, drastiškai besikeičiantys teisės aktai ir valstybės strategijos nepaisymas ar net nebuvimas kai kuriais atvejais. Kadangi pastaruosius aštuonerius metus tenka vienaip ar kitaip būti sistemos dalyviu ir stebėti daugelį procesų betarpiškai, atsiveria daug platesnės galimybės pažvelgti į nagrinėjamą subjektą kitais aspektais nei kad gali tai padaryti ekspertai, nagrinėjantys iš šalies ir besiremiantys tik prieinama literatūra ar viešais dokumentais.

Nors Lietuvos verslininkai turi panašias ir pakankamas sąlygas gauti informaciją, praktinę pagalbą ir galimybes pasinaudoti keliomis dešimtimis paramos rūšių, pastebimi ryškūs teritoriniai finansinės paramos įsisavinimo skirtumai. Straipsnyje apžvelgiamas valstybės vaidmuo skatinant smulkųjį verslą, paramos verslui formos bei finansinės paramos įsisavinimo skirtumai, kuriuos siejant su gyventojų verslumo bei ūkio išsivystymo skirtumais siekiama nustatyti faktorius, įtakančius finansinės paramos įsisavinimo netolygumą teritoriniu aspektu.

Artimų nagrinėjamai temai publikacijų sutinkama pakankamai gausiai, tačiau, remiantis Lietuvos verslo paramos agentūros duomenimis bei autorės žiniomis, nebuvo išsamiai nagrinėtas smulkaus ir vidutinio verslo subjektų gebėjimas įsisavinti ES paramos lėšas 2004–2008 m. laikotarpiu, nustatant teritorinius lėšų įsisavinimo intensyvumo skirtumus ir juos lemiančius faktorius. Taip pat iki šiol nebuvo susistemintos ir apžvelgtos visos Lietuvos verslui prieinamos paramos rūšys ir formos, dažniausiai galima rasti fragmentišką informaciją pagal paramos šaltinius. Finansų ministerija, Lietuvos verslo paramos agentūra ir kitos institucijos visuomenei teikia tik bendro pobūdžio duomenis apie ES paramos įsisavinimą.

Dėl nuolat besikeičiančių teisės aktų ir įstaigų struktūros reikia akcentuoti, kad šiame straipsnyje nagrinėjama finansinė paramos verslui sistema iki 2009 m., kuomet antrąjį metų ketvirtį prasidėjo institucinės sistemos pertvarkymas.

Metodika ir pagrindiniai duomenų šaltiniai

Siekiant iškelto tikslo – apžvelgti Lietuvos finansinę verslo skatinimo sistemą – buvo sprendžiami trys svarbiausi uždaviniai:

- Apžvelgti Valstybės strategiją verslo rėmimo aspektu.
- Susisteminti ir apžvelgti pagrindinius finansinius smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo šaltinius.
- Išanalizuoti teritorinius finansinės paramos įsisavinimo skirtumus ir pagrindines jų priežastis.

Pagrindiniai straipsnio duomenų šaltiniai: moksliniai tyrimai, straipsniai, įstaigų interneto svetainės, Lietuvos Respublikos įstatymai, Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos dokumentai. Didelė dalis straipsniui rengti reikalingos informacijos gauta kreipiantis tiesiogiai į institucijas, kurios disponuoja informacija: Lietuvos verslo paramos agentūra, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos inovacijų centras, Žinių ekonomikos forumas, Verslo centrų asociacija, Lietuvos savivaldybės, „Investicijų ir verslo garantijos“ ir kt.

Straipsnyje susistemintos ir apžvelgiamos visos verslui prieinamos paramos formos, tačiau detaliau nagrinėjama tik ES parama SVV. Šis rodiklis pasirinktas kaip geriausiai atspindintis regionų gebėjimą siekti ir įsisavinti visuotinai prieinamas valstybinės paramos lėšas. Statistinius duomenis už visą ES paramos teikimo Lietuvoje laikotarpį 2004-2008 m. geranoriškai suteikė Lietuvos verslo paramos agentūra. Juos apdorojus, sudarytos kartoschemos, leidžiančios vaizdžiai iliustruoti teritorinius finansinės paramos įsisavinimo skirtumus. Kitos finansinės paramos formos dėl didelės duomenų apimties ir sudėtingo jų prieinamumo bei fragmentiškumo straipsnyje tik apžvelgiamos, detalai nenagrinėjant, tačiau planuojant tai atlikti ateityje.

Tikslinga apibrėžti kelias šiame straipsnyje dažniau naudojamas sąvokas:

Viešosios paslaugos verslui – informacijos, konsultacijų, mokymų, kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo, metodinės ir kitų paslaugų verslo pradžios, verslo planavimo, finansavimo šaltinių paieškos, finansų tvarkymo, personalo valdymo, inovacijos aktyvinimo, technologijų plėtojimo ir perkėlimo ir kitais verslui aktualiais klausimais įvairiomis komunikacijos priemonėmis teikimas lengvatinėmis sąlygomis SVV subjektams ir/arba fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti verslą (Dėl Lietuvos..., 2006).

Paslaugų verslui įstaigų tinklas – valstybės sukurta paramos verslui infrastruktūra, kuria siekiama skatinti mažų ir vidutinių įmonių steigimąsi ir plėtrą bei užtikrinti kokybiškų, lengvatinėmis sąlygomis teikiamų verslo paslaugų prieinamumą visų šalies regionų verslininkams (Dėl paslaugų..., 2003). Straipsnyje ši sąvoka naudojama tik įstaigoms, kurių veikla visiškai ar iš dalies finansuojama valstybės biudžeto lėšomis (subsidiuojama arba dotuojama), o paslaugos verslui teikiamos lengvatinėmis sąlygomis, dengiant visą ar dalį jų suteikimo kainos.

Smulkaus ir vidutinio verslo subjektai (arba MVĮ – mažos ir vidutinės įmonės) – vidutinės įmonės, mažos įmonės (tarp jų ir mikroįmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą ar individualios veiklos pažymėjimą (Lietuvos Respublikos..., 2002).

Verslumas – įgimtas ar įgytas asmeninių savybių rinkinys, leidžiantis pastebėti galimybes ir sugebėti jomis pasinaudoti sukuriant ekonominę, socialinę vertę. (Measuring, 2008).

Nacionalinė verslo sistema – tai pramonės, verslo, vyriausybinių institucijų, mokslo ir švietimo, kitų socialinių grupių kolektyvinė sąveika, suformuojanti aplinką, kurioje kuriama pridedamoji vertė. Visos šios institucijos, organizacijos ir vertybės dera tarpusavyje, o šios dermės kokybę lemia sistemos branda ir atvirškiai. (Jucevičius, 2007).

Tolesnėse pastraipose apibrėžiamos rečiau straipsnyje naudojamos sąvokos.

Valstybės vaidmuo skatinant smulkų ir vidutinį verslą

Kaip turėtų elgtis valstybė verslo atžvilgiu – reguliuoti rinkos procesus remdama kai kuriuos verslininkus, ar tiesiog netrukdyti verslui laisvai vystytis? Valstybės vaidmuo SVV atžvilgiu yra nuolatinis įvairių visuomenės sluoksnių: valstybinių, vietos valdžios institucijų ir mokslininkų, politikų bei verslo atstovų diskusijų objektas. Paramos SVV plėtrai formos bei metodai yra labai įvairūs, o valstybės politika šioje srityje yra svarbus šalies

vidaus politikos uždavinys. Mokslinėje literatūroje ir spaudoje aptinkama įvairių teiginių: nuo ginančių visišką verslo liberalizavimą iki pasisakymų už griežtą veiklos reguliavimą ir ir reglamentavimą. Egzistuoja trys pagrindiniai principiniai požiūriai į smulkaus verslo plėtrą ir valstybės vaidmenį šiame procese:

1) Įvairios lengvatos, išimties yra nesuderinamos su rinkos dėsnų funkcionavimu. „Šiltnamio“ sąlygų sudarymas tarp ūkio vienetų lemia nenatūralius santykius, neužtikrina konkurencijos, neskatina tobulėti, todėl teigiama, jog valstybės kišimasis yra nepageidautinas.

2) SVV turi būti sudaromos išskirtinės sąlygos. Įvertinant smulkaus verslo vaidmenį tiek ūkio subalansavimo, tiek socialiniu požiūriu ir jo formavimosi ypatumus, šiam požiūriui vis daugiau pritariama. Vienintelė sąlyga – tai turi būti daroma labai pagrįstai, atsižvelgiant į šalies ar regiono plėtos sąlygas ir poreikius.

3) SVV turi rasti savo vietą, kurioje dėl savo ypatumų būtų efektyvus. Tai dažniausiai yra tos rinkos nišos, kurios didelėms įmonėms yra nepatrauklios dėl mažų gamybos apimčių, gilios specializacijos ir didelio darbo imlumo (Sūdžius, 2001).

Dėmesys ir parama viena ar kita priimtina forma SVV vystymuisi iš įvairių valstybės institucijų yra būtina sąlyga, siekiant sukurti palankią aplinką privataus sektoriaus plėtrai, pripažįstant SVV reikšmę ekonomikai ir atsizvelgiant į teigiamą poveikį, gaunamą ilgalaikėje perspektyvoje.

Nemažai mokslininkų, jų tarpe ir Pačėsa, pritaria valstybės strateginei politikai, kurios esmė yra analizuojant smulkaus ir vidutinio verslo kūrimosi ir funkcionavimo problemas bei silpnąsias vietas, kurti palankią verslo aplinką ir plėtos skatinimo mechanizmą šių, identifikuotų problemų šalinimui bei silpnų vietų apsaugai, įtakojant stipriųjų pusių pasireiškimą, siekiant stabilaus smulkaus ir vidutinio verslo segmento augimo bei užtikrinant ekonominę ir socialinę naudą šalies ūkiui. (Pačėsa, 2000).

Valstybė siekia sudaryti stabilias ekonomines ir socialines ūkio raidos sąlygas, kadangi nuolatinis jų gerinimas yra vienas iš svarbiausių valstybės valdymo tikslų. Lietuvoje yra parengti ir patvirtinti keli strateginiai dokumentai, kuriuose apibrėžiama SVV plėtos nuostatos ir strateginės kryptys. Nagrinėjant pastarųjų septynerių metų valstybės strateginius dokumentus, nusakancius Valstybės ketinimus verslo atžvilgiu, galima išžvelgti kelias tendencijas:

- Keičiantis politinėms ir ekonominėms sąlygoms valstybėje, keičiamos ir strateginių dokumentų nuostatos;

- Formuojant naujas strategines nuostatas neužtikrinamas įgyvendintų priemonių tęstinumas;

- Strateginiuose dokumentuose verslo atžvilgiu kai kuriais atvejais pasigendama kompleksiško (pavyzdžiui: daugelį metų investuojama į paslaugų verslui įstaigų tinklą ir jo plėtrą neturint jokios tinklo vystymo strategijos).

Dėl ribotos straipsnio apimties čia nėra galimybių detaliam apžvelgti visų dokumentų ir jų nuostatų iliustruojančių aukščiau išvardintas tendencijas. Tyrimo metu buvo išskirti tik svarbiausi dokumentai, turintys įtakos SVV plėtrai šalyje:

- **Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje** yra numatytos penkios SVV plėtos strateginės kryptys apimančios SVV įmonių steigimą, verslo plėtrą, darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir verslo infrastruktūros gerinimą. (Dėl Valstybės, 2002).

- **Smulčiojo ir vidutinio verslo plėtotės strategija** yra sudedamoji Lietuvos ekonomikos plėtotės ilgalaikės strategijos dalis. Strategijoje daugiausia dėmesio skiriama palankios smulčiojo ir vidutinio verslo plėtotei teisinės, ekonominės, institucinės ir informacinės aplinkos sukūrimui. (Lietuvos ūkio, 2002).

- Siekiant užtikrinti tolygią SVV plėtrą ir įgyvendinti strateginius tikslus, nustatytas Lietuvos ūkio plėtos iki 2015 m. ilgalaikėje strategijoje, 2005 m. LRV patvirtino **SVV plėtos iki 2008 metų strateginės kryptis bei SVV plėtos 2005–2008 metų priemonės** (Dėl smulkaus..., 2005)

- **XIV Vyriausybės programoje** buvo numatyta remti ir skatinti SVV, tobulinti šio sektoriaus apmokestinimo sistemą, ugdyti žmonių verslumą, diegti naujas paramos verslui formas, skatinti verslo plėtrą probleminiuose regionuose, gerinti verslo informavimo, konsultavimo ir mokymo kokybę, panaudojant verslo informacijos centrų tinklą. (Lietuvos..., 2006).

- Naujojoje, **XV Vyriausybės programoje** numatytos priemonės gerokai skiriasi ir neužtikrina anksčiau sėkmingai vykdytų priemonių įgyvendinimo tęstinumo: palengvinti galimybes gauti kreditinių išteklių, nustatyti pelno mokesčio lengvatą, įdiegti mokesčių

kreditų sistemą, paspartinti verslui skirtų ES paramos lėšų panaudojimą, supaprastinti verslo steigimo, bankroto procedūras. (Lietuvos..., 2008).

- LRV, atsižvelgdama į pasaulinės finansinės krizės padarinius Lietuvos ūkiui bei siekdama suteikti šalies ekonomikai plėtos stimulą, patvirtino papildomų **ekonomikai skatinti skirtų priemonių planą**. Realizuojant Ekonomikos skatinimo priemones numatoma įkurti Verslo fondą, kuris pagerins verslo kreditavimo sąlygas, paspartinti ESSF paramos įsisavinimą supaprastinant administravimą, įkurti „Saulėtekio komisiją“, kuri rūpinsis verslo aplinkos gerinimu ir verslo reguliavimo naštos mažinimu. (Ekonomikos..., 2009)

- LRV, atsižvelgdama į pasaulinės finansinės krizės padarinius Lietuvos ūkiui bei siekdama suteikti šalies ekonomikai plėtos stimulą, patvirtino papildomų **ekonomikai skatinti skirtų priemonių planą**. Realizuojant Ekonomikos skatinimo priemones numatoma įkurti Verslo fondą, kuris pagerins verslo kreditavimo sąlygas, paspartinti ESSF paramos įsisavinimą supaprastinant administravimą, įkurti „Saulėtekio komisiją“, kuri rūpinsis verslo aplinkos gerinimu ir verslo reguliavimo naštos mažinimu. (Ekonomikos..., 2009).

- ES struktūrinių fondų (ESSF) parama Lietuvai 2007–2013 m. teikiama **pagal Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją** ir atskiras veiksmų programas, skirtas strategijai įgyvendinti. Ekonomikos augimo veiksmų programai (patvirtinta Europos Komisijos 2007 m. liepos 30 d.) numatoma skirti didžiausią paramos lėšų dalį – 45,72 proc. (Lietuvos Respublikos finansų..., 2009). Per visas paramos programas Lietuvos SVV gaus tiek tiesioginę, tiek netiesioginę paramą.

Valstybė siūlo daugybę paramos priemonių ir formų SVV plėtrai, kurios, be abejo, prisideda prie verslo efektyvumo didinimo ir SVV transformacijos Lietuvoje. Vyriausybė nuolat nustatinėja gaires verslo plėtrai, išskiria prioritetines remtinas sritis. Priklausomai nuo politinės ir ekonominės situacijos šalyje, kinta tiek tos remtinios sritys, tiek ir paramos formos. Tačiau verta pastebėti, kad norint efektyviai išnaudoti paramos teikiamas perspektyvas, neužtenka vien valstybės iniciatyvos. SVV įmonės ir pačios turi būti aktyvios – rodyti iniciatyvą, susidomėjimą paramos projektais, naudotis parama. SVV įmonės turi numatyti savo veiklos perspektyvas, numatyti galimybes keistis, tapti konkurencingais verslo vienetais, ieškoti kelių kaip įgyvendinti savo tikslus, kaip pagaminti naują, kokybišką produktą ir tapti pajėgesniais varžovais konkurencingoje ES rinkoje bei ieškoti būdų kaip geriau išnaudoti savo įmonės ir veiklos pranašumus.

Pagrindinės paramos verslui formos ir šaltiniai Lietuvoje

Verslo įmonė visais gyvavimo etapais gali tikėtis paramos, tačiau ne kiekvienu atveju parama yra pritaikoma (kai parama galima, bet ne toms veikloms, kurios įmonei reikalingos), prieinama (kai įmonė ar jos projektas nekonkurencingas, neatitinkantis atrankos kriterijų) ar pakankama (kai paramos vertė nepakankama laukiamam efektui sulaukti, ar projektui realizuoti). Vienas vaizdžiausių būdų nusakyti paramos principus, kaip ir paslaugų atveju, būtų suskirstymas į dvi pagrindines kategorijas „Valstybė verslui“ ir „Verslas verslui“–„B2B“, (neanalizuojant, šiuo atveju, ką duoda verslas valstybei).

Apžvelgiant pirmąjį principą: ko gali verslas tikėtis iš valstybės, tikslinga išskirti 2 pagrindinius paramos būdus:

1. **Tiesioginė parama** teikiama per subsidijas, dotacijas ar kompensacijas.

2. **Netiesioginė parama** – viešosios paslaugos lengvatinėmis sąlygomis, mokesčių lengvatos, paskolų garantijos, eksporto draudimas lengvatinėmis sąlygomis, teisinės lengvatos, palankūs politiniai sprendimai.

Pagrindinius valstybės paramos verslui finansiniai šaltiniai Lietuvoje yra nacionalinis biudžetas, savivaldybių biudžetai, ES ir kiti fondai.

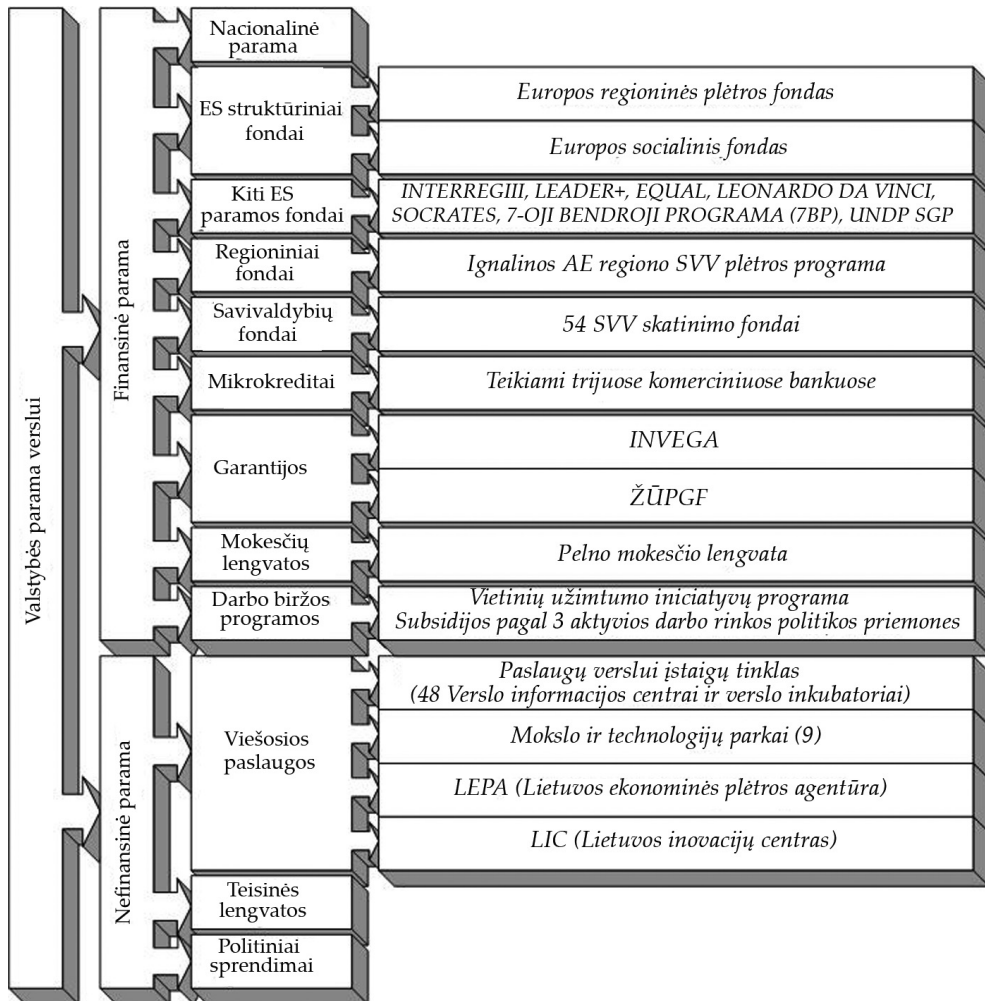
Kaip jau minėta, Lietuvoje gausu paramos verslui priemonių, todėl tikslinga jas ne tik susisteminti bet ir trumpai apžvelgti, kadangi apsiribojant vien schematiniu vaizdavimu ar pavadinimų pateikimu, gali likti neaiškumų teisingai suvokiant jų paskirtį.

1 pav. pateiktos pagrindinės valstybės paramos verslui formos. Atsižvelgiant į straipsnio temą, šiuo atveju, būtų prasminga nagrinėti valstybės paramą verslui skirstant ją į dvi rūšis: finansinę ir ne finansinę.

Nacionalinė parama. Kasmet skiriami Valstybės biudžeto asignavimai įvairioms programoms. Verslininkai paramą gali gauti tiesiogiai teikdami paraiškas arba netiesiogiai – per įstaigų, gavusių paramą, projektus. (Lietuvos verslo..., 2009).

Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama. Nuo 2004 m. atsirado galimybė pasinaudoti Europos Sąjungos struktūriniu parama. Dalis ES SF priemonių skirta verslo sąlygoms gerinti. 2007-2013 m. skirta per 5 milijardus litų struktūrinės paramos verslui (taip pat ir moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai), verslo aplinkai gerinti, energetikai ir turizmui. 2004-2006 m. minėtoms sritims stiprinti įsisavinta 1142,9 mln. Lt.

Savivaldybių fondų parama. Savivaldybių institucijos gali skirti finansinę paramą SVV plėtrai iš įsteigtų SVV skatinimo fondų, kurių veikla prasidėjo 1998 m. Savivaldybių, skiriančių lėšas SVV skatinimo fondui, skaičius nuolat augo: nuo 26 iš 56 savivaldybių 1998 m. iki 54 iš 60 savivaldybių 2006 m. Kiekvienais metais SVV skatinimui skirtų lėšų suma nuosekliai didėjo: nuo 1,5 mln. 1998 m. iki 6,6 mln. litų 2006 m. Savivaldybių SVV skatinimo fondų teikiama finansinė parama gali pasinaudoti SVV subjektai, registruoti atitinkamai savivaldybėje priklausančioje teritorijoje.

1 pav. Pagrindinės valstybės paramos verslui formos 2008 m.

Fig. 1. The main forms of state assistance to business in 2008

Finansinė parama:

Regioninių fondų parama. 2002 m. vasario 26 d. Lietuvos Respublikos vyriausybė (LRV) nutarimu 287 „Dėl Lietuvos Respublikos atominės elektrinės regiono sudarymo“ sudarė Ignalinos AE regioną iš Ignalinos, Zarasų rajonų ir Visagino miesto savivaldybių – tai vienintelis oficialiai išskirtas problemiškas regionas Lietuvoje. 2003 m. Ignalinos AE regiono plėtros agentūra pradėjo įgyvendinti Ignalinos AE regiono smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programą. Per šešerius metus subsidijuoti 124 projektai, suteikta daugiau nei 13,2 mln. Lt paramos (vidutiniškai po 106 tūkst. Lt. vienam projektui).

Mikrokreditai – tai labai plačiai Europos Sąjungos šalyse narėse taikoma smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių paramos finansinės inžinerijos priemonė. Jos esmė ta, kad paramai skirtos lėšos ne išdalijamos negrįžtamai, o suteikiamos paskolų, garantijų ar rizikos kapitalo investicijų forma. Lietuvoje labai mažos paskolos pradedančioms mažoms ir vidutinėms įmonėms – mikrokreditai iki 25 000 eurų (ar ekvivalentu kita valiuta) teikiami supaprastinta tvarka, su mažesnėmis nei įprastai palūkanomis. Nuo mikrokreditavimo pradžios - 2006 m. rugpjūčio 16 d. iki 2008 birželio 30 d. MVĮ buvo išdalinta 37 mln. Lt. (2008 m. I pusmečio..., 2008, Investicijų..., 2009).

Mokesčių lengvatos. Lietuvoje taikoma pelno mokesčio lengvata individualioms įmonėms, pelno nesiekiantiems vienetams. Iki 2009 m. savivaldybių tarybos įmones galėdavo atleisti nuo žemės mokesčio.

Garantijos. Garantijų institucija INVEGA teikia garantijas kredito įstaigoms už mikrokreditus, naujoms SVV įmonėms už paskolas verslui pradėti bei įmonėms už paskolas verslo plėtrai. (2008 m. I pusmečio..., 2008, Investicijų ir verslo..., 2009). Žemės ūkio paskolų garantijų fondas nuo 1997 m. teikia garantijas SVV, dirbančioms kaimo vietovėje (ūkio subjektams, užsiimantiems alternatyvia žemės ūkiui veikla), įmonėms, superkančioms ir (ar) perdirbančioms, (ir)ar realizuojančioms žemės ūkio produktus. (Žemės ūkio..., 2009).

Darbo biržos parama. Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų subsidijos teikiamos įmonėms, steigiančioms darbo vietas, įdarbinančioms, organizuojančioms įgūdžių įgijimą papildomai darbo rinkoje remiamiems asmenims. (Dėl darbo vietų..., 2006; Įdarbinimo..., 2006; Dėl darbo įgūdžių..., 2006).

Nefinansinė parama:

Viešosios paslaugos:

- Paslaugų verslui įstaigų tinklas - 42 verslo informacijos centai ir 7 verslo inkubatoriai. Paslaugų verslui tinklo įstaigos įkurtos 49 (iš 60) savivaldybių. Šios įstaigos teikia verslininkams Valstybės ir savivaldybių lėšomis subsidijuojamas lengvatines paslaugas SVV įmonėms bei fiziniams asmenims (informavimą, konsultavimą, mokymus, praktinę pagalbą, patalpų nuomą ir daugelį kitų). Detaliai Paslaugų verslui tinklas ir jo paslaugos nagrinėtas straipsnyje „Teritorinė institucinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje“.

- Lietuvos ekonominės plėtros agentūra, įkurta LR ūkio ministerijos, siekia skatinti bei pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, didinti Lietuvos prekių ir paslaugų eksportą, formuoti palankaus verslui ir investicijoms Lietuvos ekonominio klimato įvaizdį užsienio šalyse.

- Viešoji įstaiga Lietuvos inovacijų centras (toliau LIC) yra nepelno organizacija, teikianti inovacijų paramos paslaugas verslo įmonėms, mokslo ir studijų institucijoms, Lietuvos verslo asocijuotoms struktūroms ir verslo paramos organizacijoms. LIC dalininkais yra LR ūkio ministerija, LR Švietimo ir mokslo ministerija bei Lietuvos pramonininkų konfederacija.

- Mokslo ir technologijų parkai (MTP, mokslo parkai, tyrimo parkai arba technologiniai) skatina žinių ir technologijų pasikeitimą tarp universitetų, tyrimo institutų, verslo įmonių ir rinkos; inkubavimo ir naujų pumpurinių įmonių kūrimu (spin-off) palengvina inovacijų pagrindu veikiančių įmonių kūrimą bei jų spartų augimą; teikia kitas vertę kuriančias paslaugas, sudaro galimybę lengvatinėmis sąlygomis naudotis aukštos kokybės patalpomis, įranga bei infrastruktūra. Lietuvoje veikia 9 MTP. (Mokslo..., 2007).

- Iki 2007 m. Lietuvoje veikė Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra.

Teisinės lengvatos. Pagrindine teisine lengvata, plačiąja prasme, įmonėms, nuolat besikeičiančioje teisės aktų visumoje, galima įvardinti specialias sąlygas ūkio subjektams, atitinkantiems mažos ir vidutinės įmonės kriterijus. Tokiu būdu MVĮ suteikiama galimybė naudotis lengvatine Valstybės parama (subsidijos, konsultacijos lengvatinėmis sąlygomis ar kt. paslaugos), konkuruoti dėl ES paramos tapačių įmonių grupėje, eliminuojant didžiašias, dažnai stipresnes ir konkurencingesnes įmones.

Politiniai sprendimai iš esmės atspindi Valstybės požiūrį ir veiksmus verslo rėmimo atžvilgiu. Strateginiuose Valstybės valdymo dokumentuose skiriamas dėmesys verslo ir jo aplinkos stiprinimui įtakoja tiek teisės aktų leidybą, tiek tiesioginį ar netiesioginį verslo rėmimą šalyje. Plačiau valstybės vaidmuo remiant verslą ir paramos smulkiam ir vidutiniam verslui strateginės kryptys apžvelgtos ankstesnėse pastraipose.

Kalbant apie verslo paramą verslui, finansavimo šaltiniai gali būti 2:

- Vidiniai resursai (verslo vystymas arba parama kitam verslui iš vidinių įmonės ar įmonių grupių resursų);

- Išoriniai resursai (per bendrų projektų finansavimą pritrauktos lėšos).

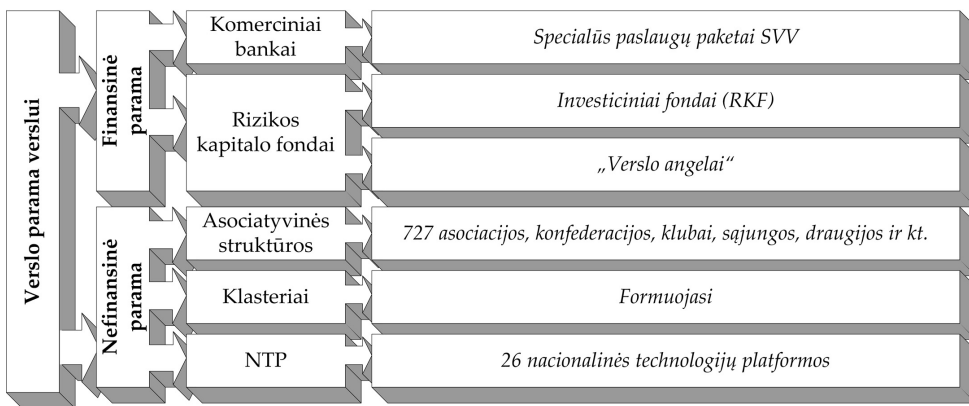
Finansinė parama:

Komeraciniai bankai. 2009 m. Lietuvoje veikė 9 Lietuvos banko licenciją turintys komerciniai bankai, 7 užsienio bankų filialai, 5 užsienio bankų atstovybės, taip pat Lietuvoje veikia 191 ES bankas, veikiantis neįsteigus filialo, bei kredito unijos. Verslininkai, kurdami ar plėsdami verslą gali naudotis įvairiomis komercinių bankų paslaugomis: paskola, kredito linija, overdraftas, lizingas, faktoringas, pervedamieji akredityvai ir kt. Kai kurie bankai siūlo išskirtines sąlygas, specialius paslaugų paketus smulkiam ir vidutiniam verslui (pvz. Šiaulių bankas, Ūkio bankas ir kt.). AB Šiaulių bankui, UAB Medicinos bankui ir AB DnB NORD bankui iki 2012 m. pabaigos LRV suteikė 28,8 mln. Lt. paskolą iš ES lėšų, mikrokreditams teikti. (Investicijų..., 2009).

Rizikos kapitalo fondai (RKF) – tai investiciniai fondai, įsteigti profesionalių rizikos kapitalo investuotojų, kurie daugiausia investuoja į nelistinguojamas, o kartais ir į naujai kuriamas įmones pagal iš anksto patvirtintas šių fondų investavimo taisykles. RKF veikia pasižymi didelės investicijų rizikos ir aukštos grąžos deriniu. (Rizikos..., 2006). Verslo angelai – individualūs asmenys, kurie rizikingai investuoja kapitalą ir perduoda žinias bei patirtį įmonėms, turinčioms didelį augimo potencialą. „Verslo angelai“ viena iš rizikos kapitalo rūšių, jų investavimas yra labai rizikingas, nes tik pusė „verslo angelų“ investicijų yra pelningos. Lietuvoje „verslo angelų“ veikla ir jų aplinka (tinklai) yra užuomazgos stadijoje. (Europos Sąjungos..., 2006).

Nefinansinė parama:

Asociatyvinės struktūros (atstovaujami objektai) – asociacijos, visuomeninės organizacijos, susivienijimai, konfederacijos, sąjungos, draugijos ir kt. Šių organizacijų Lietuvoje identifikuojama 727 (2007 m.). Verslo asocijuotos struktūros – nepelno organizacijos, tačiau dauguma jų vykdo komercinę veiklą. Asocijuotos verslo struktūros Lietuvoje susiskirstę į tris blokus: šakines asociacijas, regionines asociacijas, konfederacijas ir rūmus. (Verslo..., 2007).

2 pav. Pagrindinės verslo paramos verslui formos

Fig. 2. The main forms of business assistance to business

Klasteriai – tarpusavyje ekonomiškai susijusių ir viena kitą palaikančių įmonių, orientuotų į baigtinį skaičių galutinių produktų, visuma. Tai pagal geografinį principą vienoje vietoje sukonzentruotos tarpusavyje sąveikaujančios įmonės, vykdančios bendrą veiklą. Lietuvoje klasterizacija žengia tik pirmuosius žingsnius, tad tvariai veikiančių klasterių, atitinkančių apibrėžimus dar nėra. Panašius į klasterius esamus darinius Lietuvoje kol kas galima apibūdinti kaip aglomeraciją. (Jucevičius, 2008).

Nacionalinės technologijų platformos (NTP). NTP – tam tikro ūkio sektoriaus verslo įmonių ir mokslinių tyrimų įstaigų susivienijimas, siekiantis mobilizuoti ir nukreipti pastangas į perspektyviausias ateities ūkiui veiklas. Lietuvoje NTP pradėjo kurtis 2005 m. ir šiuo metu yra 26. (Nacionalinių..., 2009).

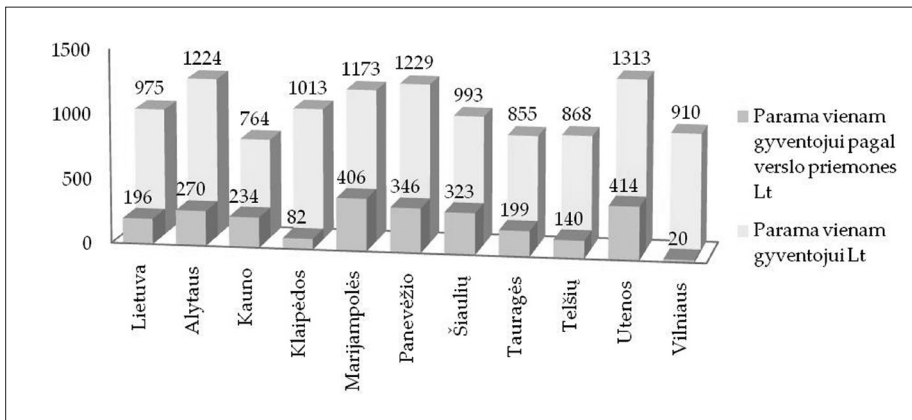
Teritorinis finansinės paramos pasiskirstymas ir įsisavinimo skirtumai

Lietuvos verslininkams prieinamos dešimtys paramos rūšių. Kiekviena įmonė turi galimybę pasinaudoti nors viena iš jų. Žvelgiant teritoriniu aspektu, bet kuri Lietuvos teritorijoje veikianti įmonė gali gauti tiesioginę pirminę konsultaciją, aktualią informaciją ar

praktinę pagalbą ne didesniu nei 50 km. atstumu nuo veiklos vietos, neminint informacijos prieinamumo įvairiomis ryšio priemonėmis. Nepaisant įvardintų, atrodytų, puikių sąlygų pasinaudoti galimybe gauti paramą idėjų realizavimui, projektų finansavimui, verslo plėtrai, pastebimas ryškus finansinės paramos įsisavinimo netolygumas skirtingose Lietuvos apskrityse bei savivaldybėse.

Nagrinėjant statistinę Finansų ministerijos informaciją apie visą Lietuvos savivaldybių įsisavintą paramą nuo įstojimo į ES 2004–2008 m., pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (BPD) ir 2004–2006 Sanglaudos fondo strategiją – 5,9 mlrd. Lt. (3545 projektai) matome akivaizdžius teritorinius skirtumus: mažiausiai paramos gebėjo įsisavinti Tauragės ir Telšių apskritys (iki 300 mln. Lt.), daugiausiai – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apskritys (daugiau nei po 500 mln. Lt.).

Tačiau nagrinėdami santykinius rodiklius – vidutinę vienam apskrities gyventojui tenkančią ESSF lėšų sumą pagal pasirašytas paramos sutartis Lt., matome, kad lyderiauja Utenos (1313), Panevėžio (1229), Alytaus (1224) apskritys, o labiausiai atsilieka nuo Lietuvos vidurkio (975) – Telšių (868), Tauragės (855) ir Kauno (764) apskritys. O paskaičius įsisavintą paramą pagal specialias priemones: Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra (1.2 Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas) ir Gamybos sektoriaus plėtra (3.1 Tiesioginė parama verslui, 3.2 Verslo aplinkos gerinimas, 3.4 Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos) matome, kad daugiausia sąlyginės naudos šioje srityje teko Marijampolės (406), Panevėžio (346), Šiaulių (323), mažiausiai – Vilniaus (20) ir Klaipėdos (82) apskričių gyventojams Lt. (LR finansų..., 2009; Lietuvos verslo..., 2009).

3 pav. Vidutinė vienam apskrities gyventojui tenkanti ES SF paramos lėšų suma pagal pasirašytas paramos sutartis bendrai ir tik pagal verslo srities priemones (Įgyvendinimo būklė 2009-01-01, LR finansų ministerijos duomenimis)

Fig. 3. Average amount of EU SF grants that go to one inhabitant of the County according to the signed grant contracts jointly and under the means of business field (conditions of implementation 01 01 2009, according data of the Ministry of Finance of the republic of Lithuania)

Išanalizavus Lietuvos verslo paramos agentūros pateiktus statistinius duomenis apie ESSF (įskaitant nacionalinį bendrafinansavimą) paramos verslui įsisavinimą pagal jau minėtas specialias priemones matome kiek kitokią situaciją. Daugiausiai paramos mln. Lt verslo sąlygoms ir aplinkai gerinti gebėjo įsisavinti didžiausių Lietuvos miestų savivaldybės: Vilniaus m. (208), Kauno m. (123), Panevėžio m. (101), Šiaulių m. (100), Klaipėdos m. (78). Tarp lyderių dėl poros stambių projektų atsидūrė ir Kazlų Rūdos (62) bei Druskininkų savivaldybės (60). Viena Lietuvos savivaldybė 2004–2008 m. verslo sąlygoms pagerinti gebėjo įsisavinti vidutiniškai 21 mln. Lt.

Išanalizavus kiek paramos lėšų vienam gyventojui (pagal 2009-01-01 situaciją) Lt., verslo sąlygoms ir aplinkai gerinti gebėjo įsisavinti savivaldybės matome, kad daugiausiai sąlyginės naudos teko nedidelių savivaldybių, įgyvendinusių kelis didelės apimties projektus, gyventojams: Birštono (3836), Kazlų Rūdos (3533), Druskininkų (1087), Visagino (898), Molėtų (712) savivaldybėms. Vidutiniškai vienam gyventojui teko 250 Lt paramos, įsisavintos realizuojant verslo srities projektus. 38 savivaldybėse nagrinėtas santykinis rodiklis yra mažesnis nei Lietuvos vidurkis. Visiškai parama pasinaudoti nesugebėjo Kupiškio, Vilkaviškio, Palangos ir Šakių savivaldybės.

Objektyviai nustatyti paramos įsisavinimą lemiančius veiksnius pakankamai sudėtinga dėl konkrečių tyrimų ir duomenų stokos, tačiau remiantis praktine darbo su projektais ir įmonėmis patirtimi galima išskirti 2 grupes:

1. Formalieji

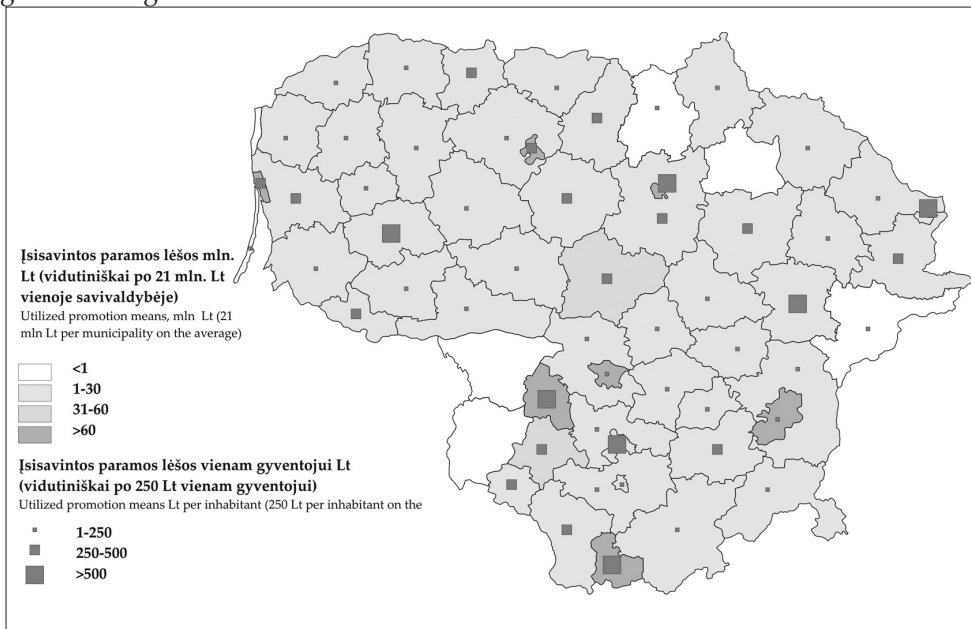
- *Realus projekto poreikio įvertinimas ir įmonės plėtros strategijos atitikimas rėmimo programų tikslams.* Atsiradus informacijai apie galimybę gauti subsidijas verslo plėtrai, pradėjus veikti įvairiems paramos fondams verslininkai domėjosi parama vadovaudamiesi principu „jei dalina, reikia imti, nesvarbu, kad remiama veikla neatitinka dabartinių įmonės poreikių“. Įvertinus daugiametę SVV patirtį siekiant paramos verslo plėtrai: parengtų ir nefinansuotų projektų kaštus, įgyvendintus ne itin reikalingus projektus ir jų pasekmes įmonės raišai, SVV atstovai įsitikino, kad paramos savo projektui galima siekti tik tuomet, jei įmonei gyvybiškai būtinas tiek projektas, tiek parama, be kurios tas projektas būtų įgyvendinamas ilgiau, sunkiau, o kartais ir visai neįmanomas.

- *Stabili įmonės finansinė padėtis.* Sėkmingai parengti ir įgyvendinti projektą gali tik finansiškai stipri įmonė, kadangi reali finansinė parama suteikiama dažniausiai tik įgyvendintus projektą ar jo etapą ir sėkmingai už jį atsiskaičius. Įmonė turi turėti pakankamai resursų finansuoti projekto veiklas ir išlaukti terminus iki lėšų kompensavimo.

- *Pakankami resursai.* Įmonė turi turėti ne tik pakankamus finansinius išteklius, bet ir kompetentingus darbuotojus, gebančius įgyvendinti projektą ir įveikti nemenkus biurokratinis reikalavimus arba išgalėti samdytis konsultantus, teikiančius projektų administravimo paslaugas, kas vėlgi, neužtikrina sėkmingo projekto įgyvendinimo be pakankamo vadovų ir personalo laiko ir žinių indėlio.

- *Atitikimas formaliems kriterijams.* Egzistuoja daug įvairių formalių kriterijų, kuriuos turi atitikti įmonė, pretenduojanti į paramą (užsiimti tam tikra veikla, neturėti skolų valstybei, turėti nuosavybėje turtą, naudojamą projektui, nebūti atleidus darbuotojų per paskutinius metus ir kt.).

- *Įsipareigojimai.* Įmonė turi būti pasirėngusi įsipareigoti nekeisti tam tikrą laiką (pvz. penkerius metus) įmonės veiklos, kuriai gauta subsidija, išlaikyti įrengimus, juos drausti, neišgabenti iš regiono ir kt.

4 pav. ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimas savivaldybėse pagal specialias priemones verslui (1; 2; 3.1; 3.2; 3.4) 2004–2008 m.

Fig. 4. Utilization of EU structural funds in municipalities according to special measures for business (1; 2; 3.1; 3.2; 3.4) in 2004–2008

2. Neformalieji

- *Gebėjimas pasinaudoti informacija ir praktine pagalba.* Pirminė informacija SVV prieinama tiek per informavimo priemones (internetą, spaudą), tiek per Paslaugų verslui įstaigų tinklą, privačius kon-

sultantus. Verslininkas, ar ketinantis pradėti verslą visoje Lietuvoje (daugiausiai 50 km. atstumu), be didesnių sunkumų gali gauti tiesioginę specialisto konsultaciją apie prieinamą paramą. Galima drąsiai teigti, kad informacijos apie paramą verslui pakanka, tačiau svarbu, kiek pats verslininkas suinteresuotas ją priimti. Tačiau lemiantis veiksnys, visgi, yra motyvacija tobulinti įmonės veiklą naudojant įvairias lengviau ar sunkiau prieinamas priemones.

- *Požiūris į paramą.* Neigiama išankstinė nuostata apie paramą pateisina daugelio verslininkų pasyvumą. Kadangi pretenduojant į paramą reikia ne tik identifikuoti savo įmonės plėtros perspektyvas, strateginius tikslus, parengti projektą, konkuruoti dėl jo finansavimo, laimėjus skirti laiko, resursų ir pastangų, atsiskaityti ir įsipareigoti, savo pasyvumą daugelis verslininkų teisingai informacijos ir laiko trūkumu, didelėmis projektų rengimo ir administravimo paslaugų kainomis, ilgais projektų vertinimo terminais, taria korupcija ir kt.

Minėti veiksniai po vieną, kelis, ar net visi vienu metu lemia įmonių aktyvumą ir galimybes siekiant paramos idėjų realizavimui visoje Lietuvoje. Žvelgiant į paramos įsisavinimo teritorinius skirtumus galime daryti prielaidą, kad jiems įtakos taip pat turi:

- *Verslumo lygis* (veikiančių SVV įmonių skaičius 1000 gyv.). Savivaldybės, kurių verslumo lygis aukštesnis už vidutinį (19) įsisavino daugiau ES lėšų pagal visas priemones (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Neringos, Šiaulių), nei tos, kuriose verslumo lygis mažesnis už vidutinį (Švenčionių, Šalčininkų, Varėnos, Kalvarijų, Pagėgių, Skuodo).

- *Tradicinis aktyvumas.* Stebėdami įvairius visuomenėje vykstančius procesus, galime daryti prielaidą, kad tradiciniu aktyvumu socialiniuose, ekonominiuose procesuose pasižymintys regionai, aktyviau dalyvauja ir siekdami ES paramos projektų įgyvendinimui.

Apibendrinimas ir išvados

Dėmesys ir parama viena ar kita priimtina forma SVV vystymuisi iš įvairių valstybės institucijų yra būtina sąlyga, siekiant sukurti palankią aplinką privataus sektoriaus plėtrai.

Vyriausybė nuolat nustatinėja gaires verslo plėtrai, išskiria prioritetines remtinas sritis. Priklausomai nuo politinės ir ekonominės situacijos šalyje, kinta tiek tos remtinios sritys, tiek ir paramos formos. Periodiškai kintančiuose valstybės strateginiuose dokumentuose daugeliu atvejų pasigendama paramos smulkiam ir vidutiniam verslui priemonių tęstinumo bei kompleksškumo.

Lietuvos verslininkai turi pakankamas sąlygas gauti nemokamą, lengvai prieinamą informaciją, praktinę pagalbą ir galimybes pasinaudoti keliomis dešimtimis paramos rūšių: valstybės finansine ir nefinansine parama (Valstybė verslui), verslininkų organizacijų vidine ir išorine finansine bei nefinansine parama (Verslas verslui).

Pagrindiniai sėkmingą ES paramos įsisavinimą įmonėse ir savivaldybėse įtakojantys veiksniai yra: realus projekto poreikio įvertinimas ir įmonės plėtros strategijos atitikimas rėmimo programų tikslams, stabili įmonės finansinė padėtis, pakankami resursai, atitikimas formaliems kriterijams, pasirengimas įsipareigoti, gebėjimas pasinaudoti informacija ir praktine pagalba, pozityvus požiūris į paramą.

Daugiausiai ES paramos per nagrinėjamą laikotarpį įsisavino Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apskritys. Mažiausiai - Tauragės ir Telšių apskritys. Pagal santykinius rodiklius – vidutinę vienam apskrities gyventojui tenkančių ESSF lėšų sumą pagal pasirašytas paramos sutartis Lt., lyderiauja Utenos, Panevėžio, Alytaus apskritys, o gerokai atsilieka nuo Lietuvos vidurkio – Telšių, Tauragės ir Kauno apskritys. Apskaičiavus vidutinę vienam apskrities gyventojui tenkančių ESSF lėšų sumą pagal specialias verslo aplinkos gerinimo priemones nustatyta, kad daugiausiai santykinės naudos patyrė Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, mažiausiai – Vilniaus ir Klaipėdos apskričių gyventojai.

Daugiausiai paramos sąlygoms gerinti gebėjo įsisavinti didžiausių Lietuvos miestų savivaldybės: Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Šiaulių, Klaipėdos. Pagal įsisavintas lėšas vienam gyventojui lyderiauja nedidelės savivaldybės, įgyvendinusios kelis didesnės apimties projektus: Birštono, Kazlų Rūdos, Druskininkų, Visagino, Molėtų. Vidutiniškai vienam Lietuvos gyventojui teko po 250 Lt nagrinėtos sritys paramos lėšų. Visiškai parama pasinaudoti nesugebėjo Kupiškio, Vilkaviškio, Palangos ir Šakių savivaldybės.

Savivaldybės, kurių verslumo lygis aukštesnis už vidutinį įsisavino daugiau nei vidutiniškai ES lėšų pagal visas priemones (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Neringos, Šiaulių), nei tos, kuriose verslumo lygis mažesnis (Švenčionių, Šalčininkų, Varėnos, Kalvarijų, Pagėgių, Skuodo).

Literatūra

2008 m. I pusmečio LR ūkio ekonominės ir socialinės būklės apžvalga. 2008. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/ukio_apzvalga/doc/2008m%20-I%20p.apzvalga.pdf> [žiūrėta 2008-09-09], p. 111–119.

Dėl darbo įgūdžių įgijimo rėmimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo. 2006. Patvirtinta Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. A1-219.

Dėl darbo vietų steigimo subsidijavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo. 2006. Patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. A1-222.

Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos programų lėšų projektų veiklai finansuoti, kapitalui formuoti ir subsidijoms administravimo taisyklių patvirtinimo. 2006. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-143. *Valstybės žinios* Nr. 54-1966.

Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos. 2006. LRS nutarimas Nr. X-767, Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/15_vyr_programa.pdf> [žiūrėta 2009-04-01].

Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos. 2008. LRS nutarimas Nr. XI-52, Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/15_vyr_programa.pdf> [žiūrėta 2009-04-01].

Dėl paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui įstaigų tinklo formavimo, valdymo ir finansavimo pagrindinių principų. 2003. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr.4-74.

Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 m. strateginių krypčių aprašo ir smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005–2008 m. aprašo patvirtinimo. 2005. LRV 2005 m. spalio 19 d. nutarimas Nr. 1104, Vilnius. Prieiga per internetą: <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?-Tekstas=1&Id=88387>> [žiūrėta 2009-03-03].

Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos. 2002. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1187. *Valstybės žinios* Nr.113-5029.

Ekonomikos skatinimo planas. 2009. Lietuvos Respublikos vyriausybė, 2009 m. vasario 25 d. Prieiga per internetą: <http://www.skatinimoplanas.lt/files/ekonomikos_skatinimo_planas.pdf>, p. 4–11.

Europos Sąjungos ir kitų valstybių neformalių individualių investuotojų („Verslo angelų“) investavimo kultūros patirties analizė. 2006. *Taikomojo mokslinio tyrimo darbas*. LR ūkio ministerija, VŠĮ „Socialinės ir ekonominės plėtros centras“. Vilnius, p. 17–25.

Investicijų ir verslo garantijos, UAB. Prieiga per internetą: <<http://www.invega.lt/content/blogsection/3/9/>> [žiūrėta 2005-05-15]

Įdarbinimo subsidijuojant sąlygų ir tvarkos aprašas. 2006. Patvirtintas Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. liepos 31 d. įsakymu Nr.A1-220.

Jucevičius R. 2007. Lietuvos ekonomika Europoje ir globalioje erdvėje. Nacionalinė verslo sistema – atsakas į naujus iššūkius. Lietuvos respublikos ūkio ministerija, Vilnius. p. 233–237.

Jucevičius R. 2008. Klasterių ABC. Klasterių kompetencijos tinklas, Vilnius. p. 4–19.

Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas. 2002. *Valstybės žinios*, Nr. 105- 4689.

Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Finansinė parama. Prieiga per internetą: <http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.203> [žiūrėta 2009-03-11]

Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija. 2002. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Vilnius: Vilspa. p. 1-4.

Lietuvos verslo paramos agentūra. ES struktūrinė parama 2007-2013, Nacionalinė parama. Prieiga per internetą: <<http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/10295/>> [žiūrėta 2009-05-10 d.]

Measuring Entrepreneurship: a digest of indicators. 2008. OECD – Eurostat *Entrepreneurship Indicators program*. p. 6–7

Mokslo ir technologijų parkų veiklos analizė ir pasiūlymai dėl jų veiklos efektyvumo didinimo. 2007. *Mokslinis tiriamasis darbas*. Asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“, p. 5–9.

Nacionalinių technologijų platformų centras. Prieiga per internetą: <<http://www.ntplatforms.lt/index.php?-731078927>> [žiūrėta 2009-06-11]

Pačėsa N. 2000. Valstybės vaidmens ir įtakos, plėtojant smulkų ir vidutinį verslą, koregavimas. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* Nr. 15, p. 141–149.

Rizikos kapitalo fondų skatinimo investuoti į smulkiojo ir vidutinio verslo subjektus galimybių analizė 2006. *Taikomojo mokslinio tyrimo darbo ataskaita*. LR ūkio ministerija, UAB „Kompetencijos gildija“, p. 4–7.

Sūdžius V. 2001. Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas. Vilnius: Kronta.

Verslo asociatyvinių struktūrų veiklos organizavimas: tipiniai paslaugų paketai. 2007. Lietuvos pramonininkų konfederacija, Lietuvos inovacijų centras. p. 5–11.

Žemės ūkio paskolų garantijų fondas, UAB. Veikla. Prieiga per internetą:

<<http://www.garfondas.lt/index.php?54473888>> [žiūrėta 2009-06-11].

Ligita Smagurauskienė

Institute of Geology & Geography, Vilnius

E. mail: ligita@ignalina.lt

Financial System of Business Promotion in Lithuania

Summary

The Lithuanian entrepreneurs have a fairly good access to free information and practical assistance and an opportunity to use a few tens of kinds of financial support: state financial and non-financial assistance (state to business), internal and external financial and non-financial assistance of business organizations (business to business), etc. The article surveys the role of the state in small business promotion, forms of assistance and differences of financial assistance utilization. An attempt is made to determine the factors influencing the territorial unevenness of utilization of financial support based on analysis of the mentioned differences in relation with the differences of entrepreneurship of the population and economic development.

The Government sets the landmarks for business promotion and points out the priority economic sectors. The article contains a brief survey of the role of the state in business promotion and the main strategic documentation. The periodically changing national strategic documents lack succession and integration of assistance to small and medium business. The supported economic sectors and forms of support change depending on the political and economic situation in the country.

The article systematizes, graphically depicts and surveys all available forms of business promotion. Yet only the EU assistance to small and medium business and the territorial differences of its utilization are analysed in detail. This index has been chosen as the best one reflecting the ability of regions to seek for and utilize the available means of state support. In 2004–2008, the state support to business promotion was best utilized by the largest Lithuanian municipalities: Vilnius, Kaunas, Panevėžys, Šiauliai, and Klaipėda. The Kupiškis, Vilkaviškis, Palanga and Šakiai municipalities were entirely unable to utilize the state support.

It is concluded that the Lithuanian enterprises have fairly good opportunities to use the state and business organizations' support whereas the unevenness of utilization of financial funds is predetermined by a number of formal and informal factors.